

אלימות מינית בראייה חברתית

1. אלימות מינית

אלימות נגד נשים ואונס בפרט, מלווים את המין האנושי מאז ומעולם. ראוי לציין ולהדגיש כי אין שום הסבר או טיעון שמתרץ כל סוג של אלימות כלפי כל אדם באשר הוא ובאופן הרמטי כלפי זכותה של אישה או גברים על גופם ועל מיניותם ופרטיותם. יש צורך להכיר בזכות הבסיסית וההחלטית לומר "לא", והחובה להבין באם האישה או הגבר מעוניינים בהמשך מגע (מלצר, 2020).

אונס כרוך בחדירה בכוח של אדם עם חלק גוף או חפץ אחר, ללא הסכמתו של אותו אדם. אונס עוסק בכוח, לא במין, והוא בדרך כלל סוג של אלימות שבה לרוב, הפוגעים הם גברים שתוקפים קורבנות, אך עם זאת מתרחשים גם מקרי אונס בהם הפוגעות הן נשים והן מקרי אונס חד-מיניים (Heather, 2021). בניסיון להבין מה עומד מאחורי סוג האונס הרווח בחברה, בו הגבר הוא התוקף, ישנה הבנה כי גברים רבים בגילאים שונים, רואים ביחסי מין מעין הוכחה לבגרות, גבריות וסטטוס חברתי. רעיון זה מהווה הוכחה כי נערים, הנמצאים בשלב של בניית זהות גברית מסורתית, אינם להוטים אחר החוויה האינטימית בתוך יחסי המין, אלא אחר מרכיב ביחסים בין-אישיים. עיסוקם העיקרי נוגע להגדרת זהותם כגברים בעזרת מיניותם המתפרצת ובהאדרת ביצועיהם (בן-ברוך, 2014). תופעת האונס מלווה את ההיסטוריה האנושית מאז ומעולם, מכיוון שמדווחים, מספרים ושרים על אונס כבר אלפי שנים (מלצר, 2020).

1.1 תרבות האונס

למעשה, הגדרתה וקיומה של תרבות האונס מבוססת על מעשי האונס (Heather, 2021). תרבות האונס הוא מונח הלקוח מלימודי נשים ותאוריות פמיניסטיות. המונח מציין ומבליט את הקשר הישיר בין התרבות הרווחת בחברה נתונה, לבין למידת האלימות המינית המתרחשת בתוכה. הגישה המקובלת בכל הנוגע לאלימות מינית היא של התעלמות, סובלנות, סלחנות, ואף עידוד למעשי אונס המכילים אלימות מינית כחלק לגיטימי. התנהגות של אלימות מינית טיפוסית בתרבות האונס כוללת החפצה, האשמת הקורבן, וזלזול בחומרת מעשי אונס (מילוג). בפועל, תרבות האונס מציגה אונס כפעילות בלתי נמנעת או אפילו נורמטיבית בחברה. במקום לראות בכך פשע, תרבות של אונס היא תרבות שבה אונס הוא מובן מאליו, מבצעו מתרצים לעתים קרובות, וקורבנותיו מואשמים. תרבות האונס נמצאת במוסדות רבים שנשלטים היסטורית על ידי גברים, כולל אוניברסיטאות, בתי כלא, צבא ומלחמה, ולטענת חלק מהפעילים במוסדות אלו טוענים שתרבויות שלמות עשויות להיחשב לתרבויות אונס (Heather, 2021).

תרבות האונס, מבוססת על ההנחה כי הגברים נוהגים באלימות מינית תוך פעולות אגרסיביות בהתבססות על מניעים מיניים. בעוד הנשים מסכימות להתנהגות זו בשתיקה ובאופן פסיבי, הדחף של אותם גברים הוא בלתי נשלט. לא מעט גברים, ובאופן מפתיע גם נשים, מצדיקים אונס בטענה כי גברים לא יכולים לשלוט בדחפיהם, וזכותם לצרוך שירותי מין. מכורח הנסיבות, יש בכך מעין הצדקה לגברים ונערים לנהוג באלימות מינית כלפי נערות, ולהאשימן שהן גרמו להתנהגות זו בפועל (בן-ברוך, 2014). לפיכך, תרבות האונס היא תופעה חברתית, ורשתות חברתיות ולחץ חברתי יכולים לסייע בטיפוחה. התנהגות הנעה בין הצגת בדיחות מיניות מפורשות לסובלנות כלפי הטרדה מינית, עלולה להנציח את תרבות האונס. תרבות האונס מחזקת את עצמה בכך שהמוחים עליה מותקפים לעתים קרובות הן באמצעות התקשורת והן באופן אישי, והופכים למטרה לבדיחות אונס וטקטיקות אחרות שנועדו להשתיקם (Heather, 2021).

1.2 אונס קבוצתי

אונס קבוצתי הוא תופעה רחבה החוצה תרבויות וחברות, תופעה אשר מתקיימת במגוון תנאים ובמגוון נסיבות (רזפורקר, אידיסיס, 2018). בישראל, המונח אונס קבוצתי מוגדר על ידי אמיר (1971) בתוך רזפורקר, אידיסיס, 2018) "אונס שבו קורבן אחד או יותר, נכפים בניגוד לרצונם, לקיים יחסי מין עם שני תוקפים או יותר". שניידר (2010 בתוך רזפורקר, אידיסיס, 2018), מרחיבה את ההגדרה ומוסיפה כי אונס קבוצתי מתייחס למצב שבו גבר מבצע מעשה אונס ובמקביל גבר אחר או מספר גברים, נוכחים במקום, מסייעים לו או מעודדים אותו. למעשה גבר שנמצא בחדר ולא נוטל חלק באונס הקבוצתי, נחשב ל'הומו' או מתערערת הזהות הגברית שלו. שכן, האונס הקבוצתי מהווה כטקס לאישור הגבריות, ואין קשר בינו לבין מיניות או אלימות מינית (בן-ברוך, 2014).

בעבר, אונס קבוצתי שימש ככלי של אלימות כנגד עמים שלמים. דרך אחת לגרום לדה-מורליזציה של בני העם האויב, הייתה לאנוס את הנשים והבנות של אותו עם. לכל אורך ההיסטוריה התרחשו מעשי אונס של קבוצות גברים בקבוצות נשים בזמני מלחמה, ונעשה שימוש באונס קבוצתי לשם דיכוי ושליטה על תרבויות, גזעים ומדינות (שניידר, 2010). מקדמת דנא, בתסריט ה"טיפוסי", לאחר שהקורבן משתמשת בכמויות רבות של אלכוהול או סמים, היא אינה מודעת לכך שהשכנוע הידידותי של הבחורים הוא בעצם חלק מתקיפה מינית מתוכננת. כאשר היא מבינה את המצב הקשה, הבלבול מתחלף בפחד ובפאניקה, והימלטות היא בלתי אפשרית. הנפגעת אינה מסוגלת למחות, או שמחאותיה זוכות להתעלמות, והיא נאנסת על ידי שניים או יותר גברים. הגברים עושים רציונליזציה לאירוע, במושגים של היתקלות מינית שהפגישה אותם כאחים. גברים אלו אינם מחשיבים את התנהגותם כאונס, ורואים בה התנהגות מסיבה נורמאלית. במוחם הם עסקו ביחסי מין קבוצתיים עם שותפה מעוניינת, ש"חיפשה את זה" (Ehrhart, 1986). באופן זה, האונס הקבוצתי מאופיין כמפגש חברתי בין חבורת צעירים לנערה אחת, כשבמחצית מהמקרים קיימת ביניהם היכרות מוקדמת. לרוב, משכנעים הנערים את הנערה לצרוך אלכוהול או סמים ולעבור עמם למקום אחר כגון חורשה או ביתו של אחד הנערים. הנערים דורשים ממנה לקיים יחסי מין, וכשהיא מסרבת הם מאיימים עליה, ומבצעים אונס שהוא לרוב אלים ומלווה בהשפלות מיניות כמעשי סדום והחדרת חפצים לגופה (שניידר, 2010).

כבר ב-1962 מצאו וולך ועמיתיו (בתוך בן ברוך, 2014), כי הסכמה קבוצתית המתקבלת דרך אינטראקציות חברתיות נוטה להיות מסוכנת יותר. במילים אחרות, החלטה קבוצתית הגבירה את הנכונות לקחת סיכון בסיטואציות מסוכנות שבהן ההשלכות הרסניות. עוד נמצא כי קבוצות נוהגות באגרסיביות רבה יותר מאשר פרטים לבד (Fromson, & Underwood, Bandura, 1975) בתוך בן ברוך, 2014). בנוסף, במספר מקרים אשר נחקרו בארה"ב, נראה כי קורבנות ועבריינים באירועי אונס קבוצתי היו מתחת לגיל 26. כלומר, רוב העבריינים היו בני נוער או בתחילת שנות העשרים לחייהם, וכך גם רוב הקורבנות (Pradipkumar, Soibam, Meera, 2019). במחקרים נטען שאחת המשימות החשובות של גיל ההתבגרות היא התחברות לקבוצת השווים, וקבוצה זו עשויה להשפיע במגוון דרכים על התנהגותו של היחיד ומתוך כך סביר שהמתבגר, במקרה של אונס קבוצתי, ייטה ליישר קו עם הקבוצה כדי לא להרגיש דחוי. התגובות הרגשיות והקוגניטיביות רגישות ללחץ